

Finanšu un kapitāla tirgus komisijas cikliskā sistēmiskā riska novērtējums un piemērojamās pretcikliskās kapitāla rezerves normas 0% apmērā atbilstība

25.01.2022. novērtējums par cikliskā sistēmiskā riska intensitāti un piemērojamās pretcikliskās kapitāla rezerves (PKR) normas 0% apmērā atbilstību.

Iepriekšējais 27.04.2021. lēmums noteikt, ņemot vērā cikliskā sistēmiskā riska intensitāti, darījumiem ar Latvijas rezidentiem (iekšzemes privātajiem nefinanšu klientiem) PKR normu **0%** apmērā **tiek saglabāts**.

Pamatojums: Finanšu un kapitāla tirgus komisija (FKTK), kā par PKR normas noteikšanu atbildīgā iestāde saskaņā ar Kredītiestāžu likuma 35.⁵ pantu, reizi ceturksnī novērtē cikliskā sistēmiskā riska intensitāti un, ja nepieciešams, nosaka vai koriģē noteikto PKR normu, kas attiecināma uz riska darījumiem, kuri noslēgti ar Latvijas Republikas rezidentiem. PKR normas noteikšanā analizē kredītu, kas izsniegti privātajam nefinanšu sektoram, atlikuma un iekšzemes kopprodukta (IKP) attiecību un šī rādītāja novirzi no ilgtermiņa tendences, kā arī izvērtē citus papildu rādītājus, uz kuriem pamatojoties pieņem kārtējo lēmumu par PKR normas noteikšanu.

FKTK padomes 27.04.2021. noteikto PKR normu 0% apmērā kredītiestādes specifiskās PKR aprēķinā izmantos **sākot no 2022. gada 1. maija** līdz brīdim, kad FKTK padome, ņemot vērā ciklisko sistēmisko risku novērtējumu, lems par PKR normas apmēra izmaiņām.

Reizi ceturksnī FKTK **turpina publicēt cikliskā sistēmiskā riska novērtējumu** tās mājaslapā.

Lai lemtu par PKR normas noteikšanu, FKTK, sadarbībā ar Latvijas Banku, veic Latvijas finanšu cikla izmaiņu analīzi un seko līdzi koronavīrusa Covid-19 pandēmijas izraisītā globālā ekonomikas pieprasījuma–pieāvājuma šoka attīstības tendencēm. Kā liecina Centrālās statistikas pārvaldes (CSP) informācija, tautsaimniecības izaugsmes temps pēc 2021. gada 2. ceturkšņa ir būtiski pieaudzis, pretstatā iepriekšējos ceturkšņos novērotajam, un 2021. gada 3. ceturksnī, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo ceturksni, pēc sezonāli un kalendāri nekoriģētiem datiem IKP palielinājās par 5.1%, lielākoties pateicoties zemās bāzes efektam 2020. gadā. Visbūtiskākais pieauguma temps 2021. gada 3. ceturksnī (pēc ražošanas aspekta), salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, novērots finanšu un apdrošināšanas darbībā (par 41.7%), ko pamatā veicināja komisijas naudas ieņēmumi un ienākumi no finanšu instrumentu tirdzniecības, kā arī veselības un sociālās aprūpes (par 19.8%) nozarēs, ko veicināja ar Covid-19 pandēmijas ierobežošanu saistītie ieguldījumi veselības aprūpē. Savukārt vislielākais kritums 2021. gada 3. ceturksnī (gads-pret-gadu) novērots mākslas, izklaides un atpūtas nozarē (samazinājums par 4.8%), kurā joprojām ietekmē Covid-19 krīze, kā arī lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības nozarē (samazinājums par 4.5%), ko veicināja mazāk labvēlīgi laikapstākļi. Ņemot vērā, ka rudenī strauji augošās Covid-19 infekcijas izplatības mazināšanai valdība noteica virkni būtisku ierobežojumu, paredzams, ka tam būs ekonomikas attīstības tempu samazinošs efekts 2021. gada 4. ceturksnī. 2021. gada 3. ceturksnī būtiski pieauguši mājāsaimniecību galapatēriņa izdevumi (par 9%), ko sekmēja gan bezdarba mazināšanās, gan samērā mērenie Covid-19 ierobežojumi vasaras mēnešos.

Mājsaimniecību patēriņu sekmēja arī vidējās darba algas pieaugums - būtiski joprojām turpina augt arī kopējais darba algas fonds Latvijā – 2021. gada 3. ceturksnī, pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu, faktiskajās cenās kopējais darbinieku atalgojums palielinājās par 10.8%, t.sk. kopējā darba alga – par 11.3%.

Latvijas Banka 2021. gada decembrī pārskatīja IKP prognozes, atspoguļojot pandēmijas ietekmi uz tautsaimniecību, un 2021. gadā paredzot 4.6% izaugsmi (samazināta septembra prognoze – pieaugums par 5.3%), savukārt 2022. gadā – 4.2% izaugsmi (samazināta iepriekš septembrī veiktā prognoze – pieaugums par 5.1%). Prognozes ir modelētas vēl aizvien lielas nenoteiktības apstākļos un riski galvenokārt saistīti ar pandēmijas apkarošanas sekmēm, t.sk. efektīvu vakcinācijas procesu un jauniem Covid-19 uzliesmojumiem, kā arī būtisku izmaksu, jo sevišķi enerģijas cenu, kāpumu. Latvijas tautsaimniecības atveseļošanās rudens mēnešos ir palēninājusies būtiskas epidemioloģiskās situācijas pasliktināšanās dēļ, t.sk. noteiktās mājāsēdes un citu stingro ierobežojumu dēļ.

PKR orientiera dati par kredītu atlikuma un IKP attiecības novirzi no ilgtermiņa tendences liecina, ka tā joprojām ir negatīva – gan izmantojot plašo – (finanšu kontu) (-30 p.p. 2021. gada 2. ceturkšņa beigās), gan šauro – (banku) (-14.8 p.p. 2021. gada 3. ceturkšņa beigās) kredītu definīciju¹. Latvijas iekšzemes privātajiem nefinanšu klientiem izsniegto kredītu un IKP attiecība turpina pakāpeniski samazināties - 2021. gada 3. ceturksnī šauri definētā kredītu un IKP attiecība saruka līdz 30%, bet plaši definētā kredītu un IKP attiecība – līdz 72% 2021. gada 2. ceturksnī.

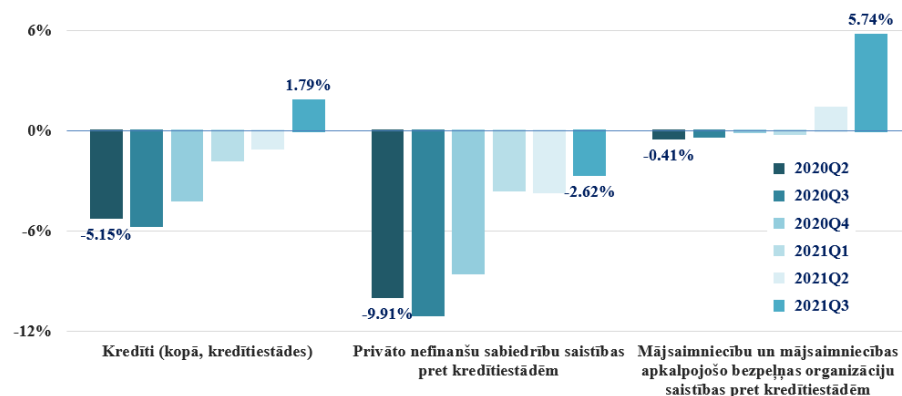
Covid-19 pandēmijas izraisītā ekonomiskā lejupslīde turpina negatīvi ietekmēt iekšzemes kredītešanas pieauguma tempus. Kopējā iekšzemes privātā nefinanšu kredītportfeļa atlikums 2021. gada 2. ceturksnī, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, samazinājās par 3.5%. Saskaņā ar Latvijas Bankas Kredītu reģistra statistiku, samazinājums joprojām novērojams tādos būtiskākos saistību veidos kā kredīts nekustamā īpašuma iegādei, kura atlikumi 2021. gada 3. ceturksnī, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, saruka par 11.1%, kā arī finanšu līzingu atlikumos novērots samazinājums par 1.8%. Savukārt tādu mājsaimniecībām raksturīgāko saistību veidu kā patēriņa kredītu un kredītu mājokļa iegādei atlikumos uz 2021. gada 3. ceturksni novērots pieaugums (gads-pret-gadu) – attiecīgi par 2.3% (patēriņa kredīti) un 1.4% (kredīti mājokļa iegādei).

Kredītiestāžu iekšzemes privātajiem nefinanšu klientiem izsniegto kredītu un uzpirkto parāda vērtspapīru apjoms 2021. gada 3. ceturksnī, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, uzrāda mērenu pieauguma tempa atveseļošanās, pretstatā iepriekšējos ceturkšņos novērotajai ilgstošajai negatīvajai tendencei (pieaugums par 1.79%, skat. 1. attēlu). Ilgstošā negatīvā dinamika 2021. gada pirmajā pusē galvenokārt skaidrojama ar nefinanšu sabiedrību saistību pret kredītiestādēm apjoma būtisko samazinājumu (par 2.6% 2021. gada 3. ceturksnī), kas gada pirmajos trijos ceturkšņos uzrāda atveseļošanās pazīmes, salīdzinot ar 2020. gadā kopumā novēroto būtisko pieauguma tempa samazinājumu. Mājsaimniecību un to apkalpojošo

---

¹ Papildu informācija par PKR orientiera metodoloģijā izmantoto kredītu definīciju atrodama FKTK mājaslapā – *Pretcikliskā kapitāla rezerve*. Pieejams: <https://www.fktk.lv/mediju-telpa/nozares-temati/makroprudenciala-uzraudziba/pretcikliska-kapitala-rezerve/pretcikliska-kapitala-rezerve/>

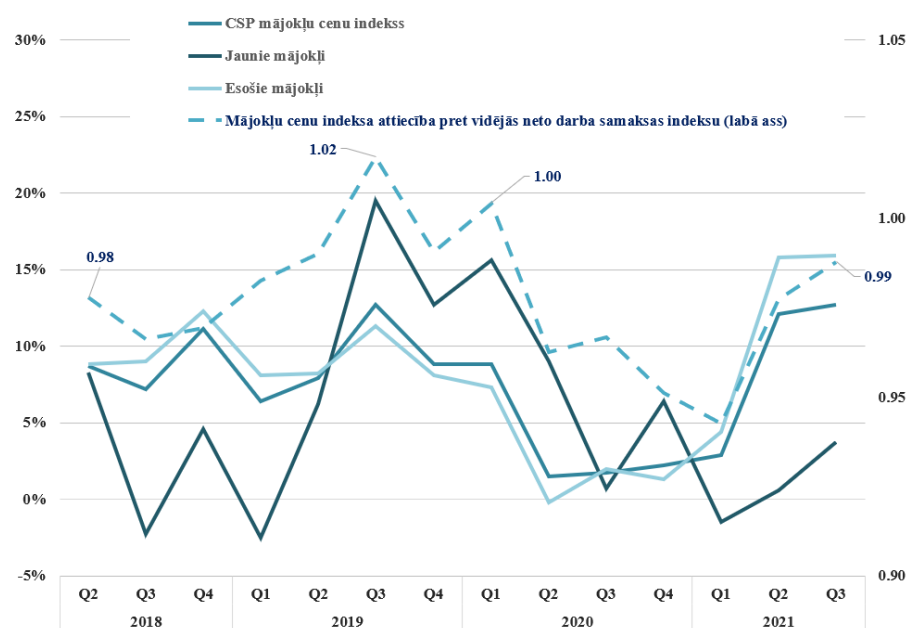
bezpēļņas organizāciju segmenta saistību pret kredītiestādēm tendences, salīdzinot ar privāto nefinanšu sabiedrību segmentu, gan 2020. gadā, gan 2021. gada pirmajos trijos

1. attēls. Kredītu (šaurā definīcija) un to komponentu ceturkšņu izmaiņas (gads-pret-gadu)

ceturkšņos kopumā izrādījās noturīgākas pret Covid-19 pandēmijas izraisīto ekonomikas pieprasījuma-piedāvājuma šoku – to saistībām pret kredītiestādēm 2021. gada 3. ceturksnī salīdzinot ar iepriekšējiem periodiem novērojams būtisks pieaugums (par 5.74% (gads-pret-gadu)).

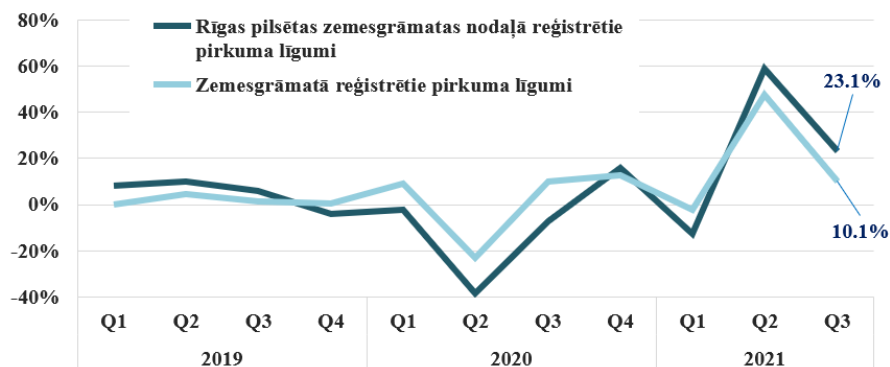
Covid-19 pandēmijas ietekmē mājokļu cenu pieauguma temps 2020. gadā kopumā samazinājās, bet uzsākoties 2021. gadam bija vērojama mērena atkopšanās. 2021. gada 2. un 3. ceturksnī mājokļu cenu indeksa gada pieauguma temps būtiski palielinājās, atgriežoties

2. attēls. CSP mājokļu cenu indeksa un tā komponentu ceturkšņu pārmaiņas (gads-pret-gadu) (kreisā ass), un mājokļu cenas un ienākumu attiecība (labā ass)

2019. gada līmenī (skat. 2. attēlu). Saskaņā ar nekoriģētiem datiem, CSP mājokļu cenu indekss 2021. gada 3. ceturksnī, salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, palielinājās par 12.7% (pieaugums 2021. gada 2. ceturksnī – 12.1%), ko lielākoties veicinājis esošo mājokļu cenas pieaugums par 15.9% (pieaugums 2021. gada 2. ceturksnī – 15.8%), bet jauno mājokļu cenām novērotas mērenākas izmaiņas – pieaugums par 3.7% (pieaugums 2021. gada 2. ceturksnī – 0.6%). Joprojām saglabājas augsta mājokļu cenu un darba samaksas pieauguma tempu korelācija.

Izņemot 2020. gada 2. ceturksni, kad noteiktie ierobežojumi un neskaidrība rezultējās būtiskā darījuma skaita samazinājumā, nekustamā īpašuma tirgus 2020. gadā kopumā

3. attēls. Zemesgrāmatā reģistrēto pirkuma līgumu skaita pieauguma tempa ceturkšņu pārmaiņas (gads-pret-gadu)

saglabājās noturīgs pret Covid-19 pandēmijas ietekmi. 2021. gada 1. ceturksnī, savukārt, bija vērojams darījuma skaita samazinājums, ko lielākoties veicinājis piedāvājuma samazinājums nekustamā īpašuma tirgū, kā arī pastiprinātie ierobežojumi Covid-19 saslimstības mazināšanai (skat. 3. attēlu). Savukārt 2021. gada 2. ceturksnis uzrāda vērā ņemamu darījumu skaita pieaugumu, kas lielā mērā izskaidrojams ar zemās bāzes efektu iepriekšējā gada atbilstošajā periodā, bet 3. ceturksnī zemās bāzes efekts ir daļēji mazinājies (pieaugums par 10.1% valstī kopumā un 23.1% Rīgā (gads-pret-gadu)). Darījumu skaits 2021. gada 2. un 3. ceturksnī absolūtā izteiksmē nav būtiski pieaudzis, bet kopumā atgriezies pie vidējās ilgtermiņa tendences, kas bija novērojama pirms Covid-19 pandēmijas.

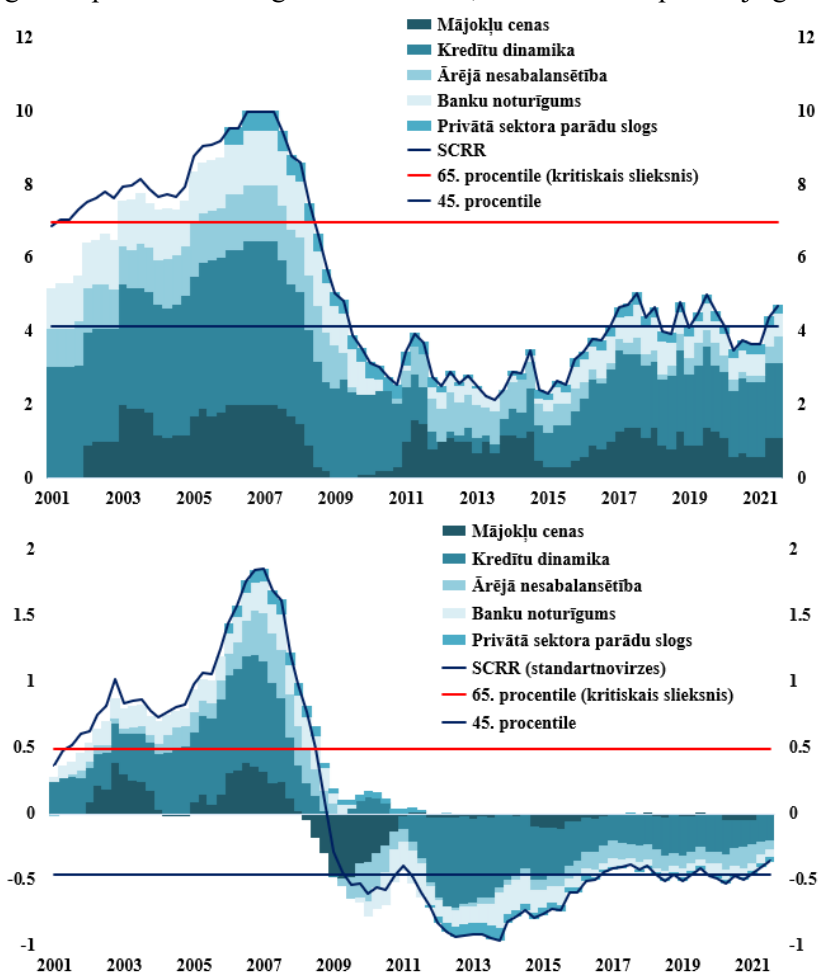
Analizējot tendences mājokļu tirgū, Altum darbības pārskati norāda, ka 2021. gada deviņos mēnešos būtiski pieaudzis privātpersonu portfeļa segments tieši attiecībā uz pieprasījuma pieaugumu pēc mājokļu garantijām un daudzdzīvokļu māju energoefektivitātes uzlabošanas programmas garantijām – kopumā par 19.2%, salīdzinot ar šo pašu periodu 2020. gadā. Mājokļu iegādei ģimenes ar bērniem aktīvi izmanto valsts atbalstu – Altum mājokļu garantiju programmas ietvaros ģimenēm ar bērniem kopumā 2021. gada pirmajos deviņos mēnešos izsniegtas garantijas par 65% vairāk nekā attiecīgajā periodā 2020. gadā, kad pandēmijas ierobežošanai noteikto ierobežojumu dēļ diezgan būtiski samazinājās iedzīvotāju ekonomiskā aktivitāte. Kā norāda eksperti, mājokļu tirgus 2021. gada deviņos mēnešos ir būtiski aktivizējies un pretēji prognozētajam cenu kritumam tās pandēmijas laikā tieši pretēji pieauga. Pandēmija ietekmējusi pircēju paradumus – šobrīd tiek iegādāti lielāki mājokļi, kā arī joprojām ir augsts pieprasījums pēc apbūves gabaliem un vasarnīcu zemes gabaliem. Starp galvenajiem cenu kāpumu mājokļu tirgū izskaidrojošajiem faktoriem var minēt šobrīd izteikti lielo pieprasījumu un nepietiekamo piedāvājumu, kā arī būvniecības izmaksu pieaugumu. Ņemot vērā, ka netiek prognozēts ienākuma līmeņa kritums, nav sagaidāms arī nekustamā īpašuma tirgus cenas samazinājums. Īres tirgus 2021. gada pirmajā pusgadā pamazām atguvās no pirmajiem pandēmijas efektiem, kas tika novēroti 2020. gadā, kad strauji palielinājās brīvo īres telpu vakances. Šobrīd augstāks pieprasījums pēc īres dzīvokļiem ir novērojams jaunajos projektos un dzīvokļu kvalitāte kļūst arvien nozīmīgāka dzīvokļa izvēlē. Savukārt komerciālā nekustamā īpašuma segmentā 2021. gadā ne tikai Latvijā, bet arī Baltijā kopumā notika vairāki nozīmīgi īpašuma pārdošanas ar atpakaļnomu (*lease-back*) darījumi, kuru ietvaros tirgotāji pārdeva savas ēkas un noslēdza ilgtermiņa nomas līgumus ar jaunajiem īpašniekiem, tādējādi atbrīvojot naudas līdzekļus pamatdarbībai un iegūstot lielāku elastību attiecībā uz iespējām paplašināt vai samazināt uzņēmējdarbību, kā arī veikt papildus investīcijas, ja tas nepieciešams. Lai arī šāda

finanšu instrumenta izmantošana uzņēmumiem nav jaunums, kā norāda eksperti, pandēmijas laikā šādus darījumus kā kapitāla piesaistīšanas instrumentu izvērtē vairāk.

Tautsaimniecībai pielāgojoties pandēmijas apstākļiem, nebanku kredītportfelis atkopjas straujāk nekā banku kredītportfelis. 2021. gada 3. ceturksnī, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, nebanku kredītportfelis pieauga par 7.1%. Pieaugumu galvenokārt veicināja ar Latvijas kredītiestādēm nesaistīto nebanku aktivitāte. Līdzīgi kā banku sektorā, arī nebanku sektorā vērojams kāpums tieši māsaimniecību kreditēšanā. Saskaņā ar Latvijas Bankas Kredītu reģistra datiem, līzinga sabiedrību māsaimniecībām izsniegto kredītu apmērs 2021. gada septembrī bija par 4.2% lielāks nekā pirms gada, ko pamatā noteica stablais neto algas pieaugums, izveidotie uzkrājumi un pielāgošanās ar pandēmiju saistītajiem ierobežojumiem. Līzinga kredītu turpmāku pieprasījumu 2022. gadā varētu stimulēt valdības atbalsts bezemisiju un mazemisiju transportlīdzekļu iegādei, kā arī atsevišķu tirgus dalībnieku atvieglotie nosacījumi videi draudzīgāko vieglo automašīnu iegādei. Covid-19 pandēmijas radītais šoks tautsaimniecībai un piegādes ķēžu traucējumi turpina atspoguļoties nefinanšu sabiedrību līzinga kredītu atlikumā, lai arī 2021. gada 3. ceturksnī, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, ir vērojams no jauna izsniegto līzinga kredītu pieaugums un to apjoms sasniedzis pirmspandēmijas līmeni - saskaņā ar Latvijas Bankas Kredītu reģistra datiem, līzinga sabiedrību nefinanšu sabiedrībām izsniegto kredītu gada pieauguma tempi uzlabojās no -13.4% 2020. gada septembrī līdz -3.3% šā gada septembrī. 2021. gada 3. ceturksnī, salīdzinot ar iepriekšējā gada

atbilstošo periodu, atjaunojies pieaugums citu nebanku finanšu sektora kreditētāju, t.sk. "ātro kreditētāju", māsaimniecībām izsniegto kredītu atlikumā (pieaugums par 6.0%), kas galvenokārt skaidrojams ar ekonomiskās aktivitātes atjaunošanos, kredītu izsniegšanas standartu samazinājumu un aktīvo reklamēšanos.

Kopumā, vērtējot rādītājus uz 2021. gada 3. ceturksni un ņemot vērā joprojām pastāvošo neskaidrību turpmākajām

4. attēls. SCRR un to noteicošo komponentu devums (1. grafiks punktos, 2. grafiks – standartnovirzes)

tautsaimniecības attīstības tendencēm, pašlaik nav novērojamas būtiskas finanšu cikla izmaiņas. Kā papildus rādītāju cikliskā sistēmiskā riska intensitātes noteikšanai var izmantot Latvijas Bankas izstrādāto² salikto cikliskā sistēmiskā riska rādītāju (SCRR), kas ļauj, ņemot vērā Latvijas finanšu sistēmas specifiku, novērtēt finanšu cikla aktuālo stāvokli, izmantojot vienlaikus vairākus faktorus. Ņemot vērā, ka SCRR vislielāko svaru piešķir tieši kreditēšanas attīstību raksturojošajiem rādītājiem, pandēmijas periodā novēroto vājo kreditēšanas tendenču ietekmē arī šis rādītājs šobrīd uzrāda zemu cikliskā sistēmiskā riska līmeni gan pēc standartnoviržu, gan punktu metodes (skat. 4. attēlu). Rādītāja pieaugumu pēdējos divos ceturkšņos lielā mērā skaidro tieši mājokļu cenu pieauguma tempa palielināšanās.

Raugoties kopumā, noteikto ierobežojumu Covid-19 pandēmijas mazināšanai, kas atkal tika pastiprināti 2021. gada rudenī, negatīvā ietekme uz tautsaimniecības attīstību, kā arī neskaidrība par pandēmijas turpmāku izplatību vēl aizvien turpina atspoguļoties vājā kreditēšanas un citu finanšu ciklu raksturojošo rādītāju izaugsmes tempā, kā rezultātā nav novērojamas būtiskas finanšu cikla izmaiņas. Tādējādi, pašreizējos apstākļos nav pamata PKR normas palielināšanai un tā tiek saglabāta 0% līmenī.

FKTK sadarbībā ar Latvijas Banku turpinās ik ceturksni analizēt būtiskos rādītājus un vērtēt ciklisko sistēmisko risku līmeni un PKR normas atbilstību.

---

² Jaunākā informācija par Latvijas Bankas izstrādāto SCRR pieejama tās 2021. gada Finanšu stabilitātes pārskatā: https://datnes.latvijasbanka.lv/fsp/FSP_2021.pdf

Papildus informācija par SCRR metodoloģiju pieejama Latvijas Bankas 2020. gada Finanšu stabilitātes pārskatā: https://datnes.latvijasbanka.lv/fsp/FSP_2020.pdf